

## Garbės konsulo tarnyba okupuotai ir laisvai Lietuvai

Rec.: Juozas Skirius, *Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas: atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje*, Vilnius: Vaga, 2021. – 480 p. ISBN 978-5-415-02609-8

### Audronė Veilentienė

Kauno technologijos universitetas

Kaunas University of Technology

[audrone.veilentiene@ktu.lt](mailto:audrone.veilentiene@ktu.lt)

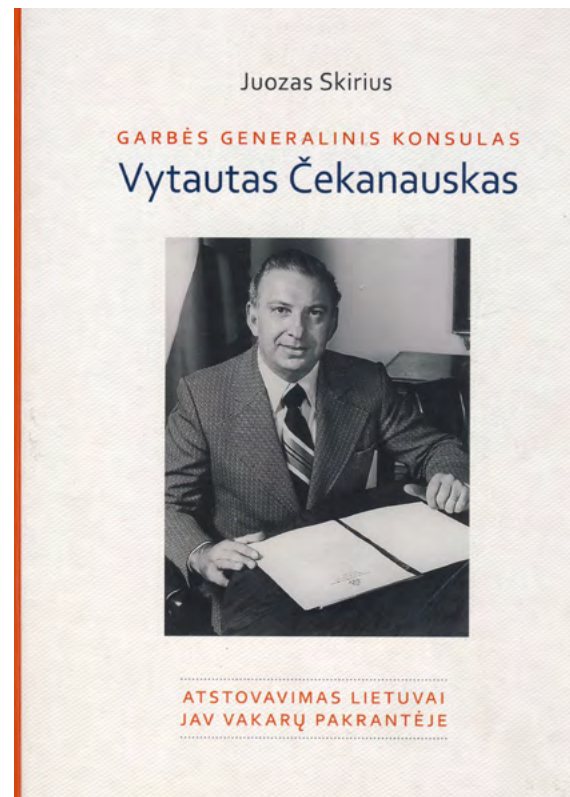
**Santrauka.** Recenzijoje aptariama Juozo Skiriaus monografija „Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas: atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje“. Tyrime, pagrįstame gausiais pirmą kartą į lietuvių istoriografiją įtrauktais šaltiniais, analizuojama garbės generalinio konsulo Vytauto Čekanausko diplomatinė tarnyba okupuotai ir laisvai Lietuvai. Ši monografija – svarus indėlis į Lietuvos išeivijos ir diplomatijos istoriją.

### Service of the Honorary Consul General for the Occupied and Free Lithuania

Review of Juozas Skirius' book *Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas: atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje*. Vilnius: Vaga, 2021. – 480 p. ISBN 978-5-415-02609-8

**Abstract.** The review discusses the monograph by Juozas Skirius *Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas: atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje* (“The Honorary Consul General Vytautas Čekanauskas: Representing Lithuania on the West Coast of the United States”). The study, by drawing on sources for the first time included into the Lithuanian historiography, analyses the service of the Honorary Consul General Vytautas Čekanauskas for the Occupied and Free Lithuania. The monograph presents itself as a significant contribution to the history of the Lithuanian diaspora and diplomacy.

Juozas Skirius. *Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas: atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje*. Vilnius: Vaga, 2021. – 480 p. ISBN 978-5-415-02609-8



2021 m. pasirodė „Vagos“ išleista istoriko, humanitarinių mokslų daktaro profesoriaus Juozo Skiriaus knyga „Garbės generalinis konsulas Vytautas Čekanauskas: atstovavimas Lietuvai JAV Vakarų pakrantėje“. Autorius yra keliolikos monografijų ir per 300 mokslinių ir publicistinių straipsnių autorius. Monografijos atskleidžia, kad autoriaus mokslinių interesų sritys yra Lietuvos ir JAV santykiai 1918–1940 m., išsivijos lietuvių diplomatija, kova dėl Lietuvos nepriklausomybės ir pagalba Lietuvai. J. Skirius parašė ir monografijų apie diplomatus Bronių Kazį Balutį, Julijų J. Bielskį bei studiją apie Anicetą Simutį<sup>1</sup>. Monografiją apie garbės generalinį konsulą V. Čekanauską autorius dedikavo Lietuvos garbės konsulams, „kurie negailėdami savo laiko, lėšų ir sveikatos nuoširdžiai ir nesavanaudiškai dirbo ir dirba Lietuvos valstybės ir lietuvių tautos labui“. V. Čekanauskas buvo Los Andželo garbės generalinio konsulo Juliaus J. Bielskio įpėdinis, todėl, kaip rašo autorius, natūraliai atsirado interesas pratęsti tyrimus. Antras motyvas parašyti monografiją – per generalinio konsulo veiklą atskleisti Lietuvos garbės generalinio konsulato Los Andžele istoriją, trečias – siekis patyrinti diplomato, atkūrus Lietuvos valstybę net 19 metų dirbusio Lietuvos užsienio reikalų ministerijos struktūroje, darbus, ketvirtas – galimybė detaliau ir visapusiškiau atskleisti vieno garbės konsulo veiklą.

Garbės generalinio konsulo V. Čekanausko biografiją autorius tyrinėja chronologiniu principu ir teikia prioritetą jo visuomeninei ir konsulinei veikloms, o asmeninis gyvenimas dėl ribotos šaltinių bazės plačiau neanalizuojamas. Siekdamas atskleisti darbo objekto istorinę aplinką, V. Skirius naudojo analizės ir sintezės metodus, taip pat aprašomąjį metodą, kadangi didesnę tyrimo dalį sudaro pirmą kartą į istoriografinę apyvartą įtraukti nauji šaltiniai.

Monografija solidi – 480 puslapių, iliustruota 150 fotografijų ir dokumentų. Knygą sudaro įvadas, keturios dalys ir išvados. Pirmą dalis, apimančią 1929–1949 metus, skirta generalinio konsulo vaikystei Lietuvoje ir ankstyvai jaunystei Vokietijoje; antroji atskleidžia gyvenimą Čikagoje ir Los Andžele 1949–1977 m.: karinę tarnybą, studijas universitete, darbinę veiklą, šeimą, visuomeninę veiklą lietuviškose organizacijose; trečioji skirta Lietuvos garbės generalinio konsulo darbui Los Andžele 1977–1990 m.; ketvirtoje dalyje nagrinėjamas atstovavimas Lietuvos valstybei 1990–2009 metais.

V. Čekanauskas buvo aktyvus JAV lietuvių organizacijose Los Andžele: Bendrajame Amerikos lietuvių šalpos fonde (BALF), Amerikos lietuvių tautinėje sąjungoje (ALTS), Amerikos lietuvių taryboje (ALT), todėl per jo darbus monografijoje atskleidžiama ir šių organizacijų veikla ir tarpusavio santykiai, aprašomi svarbiausi renginiai, aukų rinkimas ir kt. Monografijoje ypač detalai atskleistas V. Čekanausko konsulinis darbas Los Andžele 1977–1990 m.: atkreiptas dėmesys į sudėtingus santykius su kitų šalių generaliniais konsulais, kadangi Lietuva tuo metu buvo okupuota Sovietų Sąjungos, susitikimus su aukšto lygio politikais ir valstybių vadovais, Vasario 16-osios minėjimus konsulate ir kitose JAV lietuvių gyvenamuose miestuose, bendradarbiavimą su Los Andželo estais ir latviais, ryšius su JAV ir Pasaulio lietuvių bendruomenėmis, Vyriausiuoju Lietuvos išlaisvinimo komitetu (VLIK). J. Skirius knygoje gausiai naudoja V. Čekanausko pranešimus Lietuvos diplomatinei tarnybai, kuriuose atskleistos įdomios tėvynainių iš Lietuvos SSR vizitų Los Andžele detalės, JAV lietuvių požiūris į juos, susirašinėjimą su tautiečiais ir kitus dokumentus.

Monografijos ketvirtos dalies pradžia, skirta Lietuvos tautiniam atgimimui, atskleidžia garbės generalinio konsulo ir JAV lietuvių požiūrį į tautinį atgimimą Lietuvoje, Sąjūdžio ir Lietuvos laisvės lygos bei disidentų nesutarimus, JAV lietuvių nepasitikėjimą Sąjūdžio nariais buvusiais komunistais, analizuoja atsargų Lietuvos diplomatinės tarnybos požiūrį į įvykius Lietuvoje ir Sąjūdį, daug dėmesio skiria Sąjūdžio tarybos pirmininko Vytauto Landsbergio vizitui JAV. Autorius atskleidžia, kaip Lietuvos diplomatinė

<sup>1</sup> Skirius, J. *Lietuvių visuomenininkas ir diplomatas Bronius Kazys Balutis (1880–1967): Tėvynei paaukotas gyvenimas*. Vilnius: Vaga, 2001; Skirius, J. *Julius J. Bielskis (1891–1976): gyvenimas Amerikoje tarnaujant Lietuvai: JAV lietuvių veikėjas ir diplomatas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008; Skirius, J. Anicetas Simutis – paskutinis prieškarinio diplomatas. In: *Anicetas Simutis 60 metų Lietuvos diplomatinėje Tarnyboje* / sud. Rimantas Morkvėnas, Laima Vincė Sruoginis. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2007, p. 9–64.

tarnyba ir Garbės generalinis konsulas V. Čekanauskas rėmė Lietuvos nepriklausomybės siekį ir pripažinimą, detaliam aprašui renginius, parodydamas JAV lietuvių renginių tradicijas, cituodamas pasakytas kalbas. Daug dėmesio skiriama V. Čekanausko ryšiams su Lietuvos užsienio reikalų ministerija ir Lietuvos ambasada Vašingtone, garbės generalinio konsulo pareigų vykdymui – V. Čekanauskas tarpininkavo pradedant vizų išdavimu ir baigiant mirusių asmenų palaikų pervežimu į Lietuvą, teikė informaciją apie Lietuvą užsieniečiams, užsiėmė informacijos šaltinių paieška. Garbės generalinis konsulas skatino ekonominius ir kultūrinius ryšius ir turizmą tarp Lietuvos ir Kalifornijos valstijos, ieškojo verslo partnerių ir naujų rinkų Lietuvos verslui, tačiau J. Skirius pripažino, kad jo pastangos nedavė apčiuopiamų rezultatų. Buvo problemų ir skatinant turizmą – V. Čekanauskui nuolat trūko turistinės literatūros, dėl to garbės generalinis konsulas nuolat kreipdavosi į Lietuvos užsienio reikalų ministeriją, prašydamas atsiųsti kuo daugiau tokių leidinių. J. Skirius taip pat aprašo V. Čekanausko tarpininkavimą užmezgant Lietuvos universitetų ryšius su Kalifornijos universitetais ir kultūrinių ryšių skatinimą, dalyvavimą Los Andželo lietuvių organizacijų veikloje, jų narių apdovanojimą, bendravimą su kolegomis Los Andželo konsuliniame korpuse. Skaitytojus turėtų sudominti Lietuvos aukštųjų pareigūnų Aukščiausiosios Tarybos pirmininko Vytauto Landsbergio, prezidentų Algirdo Mykolo Brazausko ir Valdo Adamkaus priėmimų Los Andžele organizavimo detalės.

Lietuvių išeivija, jos istorija ir asmenybės yra Lietuvos istorijos dalis, todėl svarbus tyrinėjimo objektas. Monografija atskleidžia ne tik garbės generalinio konsulo V. Čekanausko veiklą, bet ir nušviečia aplinką, kurioje jis veikė – t. y. Kalifornijos lietuvių bendruomenę ir jos organizacijas. Lietuvos valstybingumo ir diplomatijos tyrimams svarbus J. Skiriaus atskleistas nuolatinis išeivijos lyderių vykdytas Lietuvos laisvės idėjos viešinimas ir šio klausimo kėlimas JAV politiniuose sluoksniuose. Tikimės, kad ši solidi monografija sulauks skaitytojų dėmesio. Ji turėtų būti svarbus šaltinis istorikams, tyrinėjantiems Lietuvos išeivijos ir diplomatijos istoriją, ypač reikalinga ją perskaityti Lietuvos diplomatinio korpuso atstovams.

## Bibliografija

Skirius, Juozas. *Lietuvių visuomenininkas ir diplomatas Bronius Kazys Balutis (1880–1967): Tėvynei paaukotas gyvenimas*. Vilnius: Vaga, 2001.

Skirius, Juozas. *Julius J. Bielskis (1891–1976): gyvenimas Amerikoje tarnaujant Lietuvai: JAV lietuvių veikėjas ir diplomatas*. Vilnius: Vilniaus pedagoginio universiteto leidykla, 2008.

Skirius, Juozas. Anicetas Simutis – paskutinis prieškarinio diplomatas. In: *Anicetas Simutis 60 metų Lietuvos diplomatinėje Tarnyboje* / sud. Rimantas Morkvėnas, Laima Vincė Sruoginis. Vilnius: Lietuvos gyventojų genocido ir rezistencijos tyrimo centras, 2007, p. 9–64.